

TÜRK ŞÂİR EL-BUSTÎ'NİN KASÎDE-İ NÛNİYYE'SİNDE VERDİĞİ MESAJ

Prof. Dr. Recep DİKİCİ*

Arap edebiyatında, şiir Divânlarının yanısıra tek kâfiyeli müstakil kasîdelerin de önemli bir yeri vardır. Bu tür kasîdelerin en meşhurlarından birisi de, el-Bustî (401/1010)'nin zühde dâir kaleme aldığı "Nûniyye" yahut "Unvân el-hilm" adlı kasîdesidir.

Bilhassa Osmanlı döneminde, tanınmış âlimler tarafından şerhleri¹ yapılan bu manzûmenin, Konya Mevlânâ Müzesi, numara 2906/2'de istinsâh tarihi h.641 (m.1243) olan bir elyazması² bulunmaktadır. Henüz tanınmamış olan şiiri tanıtmak, bu nevî eserlerin eksik kalan bir nümûnesini edebiyat târihine kazandırmaya vesîle olacaktır. Bu şiirin daha iyi anlaşılması için, önce şâiri el-Bustî'nin kısaca hayatına temas etmek faydalı olacaktır.

Edip ve şâir olan Ebu'l-Feth Ahmed b.Muhammed el-Bustî, h.360 (m.971) yılında, Afganistan'ın Bust Şehrinde doğmuştur. Muhammed b. Ahmed b.Hıbbân (354/965) ve Hamad b.Muhammed

* Selçuk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

¹ Nitekim bu kasîdenin 'Abdullâh b.Ahmed en-Nukrekâr (776/1374) tarafından yapılan şerhinin bir nüshası, Süleymâniye Kütüphânesi, Hamidiye Bölümü, numara 1130/3'de bulunmaktadır. Ayrıca bu kasîde, 'Abdurrahmân el-'Omerî ve Zu'nnûn b.Ahmed es-Sarmerî (677/1248) tarafından da şerh edilmiştir. (bk.Carl Brockelmann, Bustî, İslâm Ansiklopedisi, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1970, II, 842-843; Kâtip Çelebi, Keşf ez-zunûn, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1972, II, 1336).

² Diğer bazı yazma nüshaları ise, Süleymâniye Kütüphânesi, Esad Efendi, 1695/2, 3420/1, 3766/3; H.Hüsnü Paşa, 599/5, 1023/6; İzmir, 777/2; Kılıç Ali Paşa, 1027/11; Lâleli, 759/3; Âşir Efendi, 463/4; Çelebî Abdullâh, 384/16; Şehid Ali Paşa, 2764/11; Reisülküttâp, 1173/8; Fatih, 3222/2; H.Mahmûd, 3405, 6310/12; Hamidiye, 1130; Lala İsmâil, 706/5; İbrahîm Efendi, 624/1'de kayıtlıdır.

el-Hattabî (386/996)'den hadîs okuyan bu zat, gençliğinde doğduğu şehrin hükümdârı olan Batyûr'un katipliğini yapmıştır. el-Bustî, Batyûr, Sebük-Tigin tarafından mağlup edilince, yeni hükümdâra intisap etmiştir. Daha sonra Sebük-Tigin'in oğlu, onu bir münâsebetle Türklerin diyârına göndermek istemiş ise de, şair Buhâra yolunda h.401 (m.1010)'de vefat etmiştir.

Şâfiî fikhıyla meşgul olan ve Farsça şiirler yazan el-Bustî'nin eserlerinden **Arapça şiir divânı**¹ **Şerh Muhtasar el-Cuveynî fî furu' el-fıkh eş-Şafi'î** adlı eserini zikredebiliriz.

Bunun yanısıra şiirlerini edebî sanatlarla bezeyen el-Bustî'nin, daha çok arûz bahirlerinden basît, kâmil, remel, hafif, tavîl, serî, vâfir, hezeç ve münserih'i kullandığı dikkati çekmektedir.

Nesir alanında da meşhûr olan Bustî, eserlerde yer alan derin anlamlı sözleriyle bu sahadaki mahâretini de açıkca göstermiştir. Nitekim bunlardan bazılarını, burada örnek kabilinden sunabiliriz: “Öfkesine boyun eğen kimse, edebini zâyî eder.”, “Anlayış, aklın şuasıdır.”, “Ölüm, ideallere güler.”, “Yüzündeki vukûfiyetin, ceddinin seâdetine vesîle olur.”, “İnsanların en câhili, dostlarını hor gören ve sultana yaltaklanan kimsedir.”, “Efendilerin âdetleri âdetlerin efendileridir.”, “Kendisini bozanı ıslâh eden kimse, hesadcisine boyun eğdirir.”²

¹ Bu divânın bir yazma nüshası da, Topkapı Müzesi, 2463'de kayıtlıdır.

² el-Bustî ve eserleri hakkında geniş bilgi için bk. İbn Hallikân, Vefeyât el-a'yân, Beyrut, 1970, III, 376-378; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-nihâye, Kahire, 1932, XI, 278; İbn Tagrîberdî, en-Nucûm ez-zâhire, Kahire, 1963, IV, 106; es-Sem'ânî, Kitâb el-Ensâb, Dâr elcinân, Beyrut, 1988, I, 349; İbn el Cevzî, el-Muntazam, fî târîh el-mulûk ve'l-umem, Haydarâbâd, 1355, VII, 72; es-subkî, Tabakât eş-Şâfiyye, Dâr ihyâ'kutub el-'Arabiyye, Kahire, tarihsiz, II, 305; İbn el-'İmâd, Şezerât ez-zehab, Beyrut, 1989, IV, 324-326; es-Se'âlibî, Yetîmet ed-dehr, Dâr el-kutub el-'ilmiyye, Beyrut, 1983, IV, 345-347; ez-Zehabî, el-'İber fî haber men gaber, Kuveyt, 1960, III, 75; el-Hansârî, Ravdaât el-cennât, Dâr el-ma'rife, Beyrut, trz., I, 274; 'Omer Ferrûh, Târîh el-edeb el-'Arabî, Beyrut, 1984, III, 49-

Kişinin malmülk bakımından ziyâdeleşmesinin, hattizâtında noksanlık olduğunu belirterek kasîdesine başlayan el-Bustî, sâhip olduğu mala sevinmenin neticesinin hüznün olup, kalbi dünya sevgisi ve süslerinden arındırmak gerektiğini dile getirmekte ve insanlara iyilik yaparak, onların sevgisini kazanmanın mümkün olabileceğini zikretmektedir. Kötü kişinin kötülüğü karşısında affetmeyi ve dinin emirlerine sınıksız sarılmayı da tavsiye eden el-Bustî, insanlarla iyi geçinmeyi, akıllı kimselerle istişârede bulunmayı, rıfk sâhibi olmayı, hayır bakımından tenbel olanın seâdete erişemeyeceğini ve sırları jurnalıcı kişilere açıklamanın sakıncalı olduğunu anlatmaktadır. Ayrıca kasîdesinde, işlerin zamını gelince vukû bulacağını ve hırsın sâhibini öfkeye sevkedeceğini de kaydeden el-Bustî, cehâletin en büyük susuzluk olduğunu ve dünyada sevincin ilelebet devam etmeyeceğini ifâde etmektedir. Nihâyet el-Bustî, Allahü teâlâ'nın imân ve ihlâs sâhibi kimselerin günahlarını affedeceğini ve Allah'ın bütün kırıkları saracağını, ancak din mızrağının kırılmasının tamir imkânı olmadığını söyleyerek, kasîdesini tamamlamaktadır.¹

51; 'Omer Rizâ Kahlâle, Mu'cem el-mu'ellifin, Dâr ihyâ'turâs el-'Arabî, Beyrut, trz., VII, 186; Kâtip Çelebî, Keşf ez-zunûn, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1971, I, 772, 1336, 1626; Bağdatlı İsmâil Paşa, Hediyyet el-'ârifin, İstanbul, 1955, I, 685; Carl Brockelmann, Geschichte Der Arabischen Litteratur, Leiden, 1949, II, 251; aynı müellif, GAL, Supplementband, Leiden, 1937, I, 445; aynı müellif, İslâm Ansiklopedisi, Bustî maddesi, II, 842-843.

¹ el-Bustî, Kasîde-i nûniyye, varak 8^a-10^a.